

האמון בנער - כה מצמיחה

לדרכה החינוכית של ישיבת שומריה

ישיבת שומריה לצעירים
חשון תשע"ו

תוכן עניינים

עבודת החינוך בישיבת שומריה לצעירים	
הרב יהונתן רום.....	עמ' 3
האָמון - גורם מרכזי בהעצמת האישינות בגיל הנעורים	
הרב ראובן נתנאל.....	עמ' 11
בנין התורה בגיל הנעורים	
הרב בני מאיר.....	עמ' 41
הישיבה לצעירים שומריה - דרך החינוך.....	עמ' 44
צוות הישיבה.....	עמ' 47

הרב יהונתן רום

עבודת ההינוך בישיבת שומריה לצעירים

א. המרחב החינוכי בישיבה

ב. אין טוב אלא תורה

ג. תורה מביאה לידי...

ד. דרכי הינוך לטוב ויושר

א. המרחב החינוכי בישיבה

זיכְנו רבש"ע ואנו נמצאים בשנתה השביעית של הישיבה. עבודת החינוך בישיבה מעמידה אותנו כל הזמן מחדש מול הפלא העצום של נפשות הנערים, לראות בכל פעם מחדש את העוצמות, את היכולות להפוך מהפכות ולהשתנות לטובה, את ההתגדלות, ההתמודדות, האמון ההולך ונבנה ועוד. את הפלא הזה שמחולל רבש"ע כחלק מכל תהליך הגאולה שאנו שייכים אליו, אנו מנסים לפענח יותר ויותר ע"י לימוד וע"י העמקת המבט בתהליכים החינוכיים הנעשים בישיבה, כמיעוט הבנתנו.

התלמידים מגיעים לישיבה ממחוזות שונים בארץ, חלקם הגדול מתלמודי-תורה. העבודה החינוכית הנעשית במקומות רבים מכניסה את הילדים בשמונה שנות לימודם הראשונות

למסגרת שיש בה כללים ברורים, יש צורך בהספקים לימודיים ויש גם מערכת המטפלת בילדים המתקשים בלמידה. כללו של דבר - הלימוד נמצא במרכז, הציונים נעשים עפ"י הלימוד וגם הנער מתרגל להעריך את עצמו באופן זה.

אלינו מגיעים הבחורים אחרי גיל בר-מצוה, שלב שבו נער נעשה אחראי על עולמו כלפי עצמו וכלפי שמים. ממילא גם אנו משתדלים להתייחס אליו באופן זה ותובעים ממנו לגדל את האחריות הזו ולהוציאה אל הפועל בכל מרחבי החיים שלו: בישיבה, בבית, בחברה, בעניינים שבגוף ובעניינים שברוח.

המעבר ממסגרת קבועה ותובענית לישיבת שומריה עם המרחב שיש בה אינו ברור לתלמידי כיתה ט'. בשלב הראשון, ישנה חשדנות מצד התלמידים, התייחסות של - 'אולי זה רק דיבורים אבל באמת צריך לעשות הכל, כי אם לא נעשה - יהיה לא נעים'. לוקח לתלמידים פרק זמן הסתגלות ובשלב מסויים הם מבינים שזה אמיתי, באמת הזמן הוא שלהם, באמת האחריות היא שלהם, באמת המקום של הרמי"ם הוא לעזור לתהליך לקרות.

כאשר נער קולט את זה, הוא עלול לתרגם את המרחב בצורה לא נכונה, זה יכול להתפרש אצלו בהתחלה כחופש ללא גבולות - ואכן ישנם כמה וכמה בכל מחזור שמנסים את זה. חלק מפתחים רצונות ללמידה מחוץ למסגרת באופן חלקי או מלא, חלק מוצאים תעסוקה מסוגים שונים על חשבון חלק משעות הלימוד.

זה השלב שבו הקול של הרמ"ם מתחיל להישמע. באותו מקום שהנער לוקח לידי את האחריות על חייו, אך הוא עדיין לא יודע מה לעשות עם החיים האלה, היחס שלו מתחיל להשתנות ואז יש משמעות גדולה מאד לכל מה שהוא שומע בישיבה. כאן, הדיבור על ערכה של תורה מתחיל לגעת בו, ההתמודדות מול שעות ההשכמה נעשית מייסרת, אופי התפילה מתחיל להשתנות, החשיבה על העתיד במסגרת לימודי הבגרות מקבלת נופך אחר והרשימה ארוכה.

זו העת בה הרמ"ם מבליים שעות ארוכות בביורורים אישיים עם כל אחד מהתלמידים לפי צרכו. שיעורי אמונה הופכים להיות רלוונטיים יותר במגוון הנושאים בהם הם עוסקים. והלב של הכל - הנער מתחיל להיות נער, הוא מתחיל לחיות את החיים שלו, מייצר הקשבה פנימית, מתלבט, מכריע, מתייסר ואנחנו כצוות - מלווים, מיעצים, מתערבים, אצל כל נער ונער לפי עניינו. לפעמים יש גם טעויות ומהן צומחים.

דרך חינוך חדשה-ישנה זו יוצרת מרחב עבודה חדש ומיוחד ומעמיד לפתחנו אתגרים ייחודיים. הוא ממעיט מאד את הצורך לעסוק בענישה לגוניה. זו גם הסיבה שבישיבה כמעט ואיננו נתקלים בבעיות משמעת או הפרת אמון. הקשר בין הצוות לתלמידים על פי רוב פתוח מאד ומאפשר התייעצות בכל מגוון הנושאים המטרידים בני נוער בשלב זה של חייהם.

הדרך הזו מחייבת אותנו לשאול איך מציבים גבולות ולדאוג לשמירתן בלא ליטול מהתלמיד את חירותו, את שיקול דעתו,

את הלגיטימיות לטעות לפעמים. הדרך החינוכית הזו בנויה על היכולת של הנער לצמוח לפי הקצב שלו, להאמין שזה מה שטוב לו, זה מה שהקב"ה רוצה ממנו. הקשר והאמון בין התלמידים לרמ"ם הולך ומתפתח ומתוך כך יכולת ההשפעה של הרמ"ם הולכת אף היא ומתעצמת.

ב. אין טוב אלא תורה

בתוך כל זה שאלנו את עצמנו פעמים רבות - איך מחנכים כך לתורה? כיצד המרחב הפתוח, הסבלנות והנינוחות משתלבים עם עמל תורה, עם עבודה שלא תמיד נעימה ונוחה אך הכרחית לגמרי?

יודעים אנו, שיש אפשרות להגיע ללימוד תורה מתוך הכרח וכפיה, להביא את הנערים לתוצאות של לימוד בעיון ובבקיאות, אך אנחנו גם יודעים שבלימוד זה שיסודו נמצא במחוייבות למסגרת - לא תמיד נוצר החיבור הפנימי בין הנער לבין התורה שהוא לומד. להבנתנו זהו חסרון עצום.

הדרך שבה אנו צועדים אמנם ארוכה יותר, אבל היא מאפשרת לנער לפגוש את התורה במקום שאין בו מועקה חיצונית, הוא נעשה מחוייב ללימוד, מחוייב לקיום התורה, הוא חפץ במחוייבות הזו, לשם כך הוא צריך זמן הבשלה, לאפשר לו ללמוד את עצמו, לאפשר לו גם לעמוד על קשיים שיש לו בבנין התורה האישי שלו ולנסות לעזור לו במקום בו הוא נמצא, לפי הקצב שלו.

התורה היא הטוב שבא לעולם, טוב מחמת עצמו, טוב מחמת כל הדרכותיה הטובות של התורה. מרכז עבודת החינוך בפועל היא עבודת בית המדרש. מרכז עבודת בית המדרש הוא עמל התורה. העמל הזה הוא במהותו בנין הטוב, הוא הדרך להוצאת הטוב מגלמיותו בתוככי האדם אל הפועל. אדם הלומד תורה נעשה טוב יותר, ישר יותר.

אנחנו מבררים לבחורים שהכל נובע ומתפתח משקידת התורה ועמלה. בתשתית נפש הלומד יש צורך לקבוע ולהעמיק את הידיעה הזו, שהוא עוסק בטוב. זו התודעה הפנימית המלווה את הלימוד מראשיתו. זוהי כוונת הלב המקדימה ללימוד, יראת השם שבלעדיה אין חכמה.

ג. תורה מביאה לידי...

יש להוסיף ולחדד לעצמנו ולתלמידינו שאין שום דרך אחרת להיות האדם טוב וישר שלא דרך לימוד התורה. העיסוק בפרטי הפרטים של כל דיני התורה בסדריה השונים, בעמל, בשקידה, בהתמדה, בעיון, הוא הבונה באדם בדרך ארוכה באופן פנימי מאד, שיטתי ויסודי את הטוב הזה. האדם הופך להיות מבקש טוב בעצמו לפי מידת הטוב האלוקי המופיע בתורה, הוא נעשה יותר ויותר טוב באמת, טוב מדוייק המסוגל לפעול בעולם ולקדמו.

זו המשימה וזו השאיפה, לבנות בית מדרש כזה, תוך מאמץ מתמיד לבחון את כל פרטי הפרטים הקשורים בו לאור המגמה הזו. מתוך לימוד התורה הזה יש לשים לב, להזכיר ולברר שכל

שאר הלימודים בתורה גם עוסקים בכך: לימוד אמונה מברר את המהות, לימוד מוסר ותיקון המידות מברר את הדרך לבנין הטוב והיושר בפרטי פרטים.

הגמרא וההלכה הן הופעת המגמות הכלליות בפרטי הפרטים של החיים, לפעמים מובן יותר, ולפעמים מובן פחות, אך כאשר לימוד הגמרא וההלכה הוא חלק ממכלול הבנוי נכון, הוא מקבל את המקום הנכון שלו בהבנה, בבנין הנפש, במסוגלות לקיים חיים כאלה וכמובן בפועל, בדקדוק המעשים.

ד. דרכי הינוך לטוב ויושר

התהליך החינוכי אינו בא ליצור דבר חדש בתלמיד אלא לאפשר למה שכבר קיים בו להופיע. לשם כך המחנך צריך לגשת לנער ברוגע ונחת. הכרחי שתהיה עין טובה וסבלנות מרובה כלפי נפש הנער. כל הפרעה התנהגותית של הנער מלמדת על עיכוב קטן או גדול, על חסימה כזו או אחרת ביכולת להופיע את התוכן הפנימי הקיים בו ותפקיד המחנך לעזור לשחרר אותה.

עוד צריך לזכור - שאם לעיתים איננו מודעים מספיק לגודל הנשמה ומה שיכול לצאת ממנה, התלמיד עוד יותר רחוק מזה, הוא חי בעולם קטן ומצומצם ותפקידנו לחשוף אותו לפי הקצב שלו אל המרחבים העמוקים יותר הקיימים בו, להפגיש אותו עם עצמו.

לשם כך נדרש מרחב המאפשר לנער לצעוד בעצמו, עם ליווי משגיח, מכוון ותומך של המחנך, הוא זה שמביא את האדם להיכנס בדיוק לפי מה שהוא אל הקודש פנימה, כך נבנית

השייכות שלו לעולם התורה, ללימוד, לשמחת העמל, לאהבת תורה.

היום, בשנת השבע של הישיבה אנחנו יכולים כבר לומר בבירור שאין אלו דמיונות ובע"ה נוסף ונשכלל. בית המדרש אותו אנחנו מעמידים בונה בחורים שנקודת המרכז באישיותם ההולכת ומתפתחת - היא בקשת ה', החפץ המקורי-הפנימי שלהם לצמוח מבחינה רוחנית וערכית. לשם אנחנו שואפים ובחסי ה' רואים פרי מבורך בעמלנו.

הרב ראובן נתנאל

האָמון - גורם מרכזי בהעצמת האישייות בגיל הנעורים¹

(לאור משנתו החינוכית של הרב משה צבי נריה זצ"ל)

א. מתוך שאנו נותנים אמון בנער -

הוא לומד לתת אמון בעצמו

מתוך אמון זה, מתפתחים כוחותיו העצמיים.

ב. האמון - שורש הסבלנות

האמון הוא מקור הסבלנות שלנו כהורים וכמחנכים לתהליכים ארוכי טווח, ולא פחות מכך לסבלנות של הנער כלפי עצמו.

ג. האמון -

הוא מקור הכח לנער במצבים משבריים

בעת משבר, הנער זקוק לנו עוד יותר - אוהבים, מכבדים, מאמינים ומתוך תמיכה זו הוא מוצא בתוכו כוחות של צמיחה.

ד. האמון בנער מגלה את הקשר שלו-עצמו לתורה

עמל תורה ואהבת תורה. מתיקות וערבות התורה. הלקח והליבוב. תפילה על אהבת תורה.

¹ שכתוב שיחה שניתנה ביום הורים בישיבה - שבט תשע"ה. השנה נציין עשרים שנה לפטירתו של הרב נריה זצ"ל. נלב"ע בי"ט כסלו תשנ"ו.

א. מתוך שאנו נותנים אמן בנער - הוא לומד לתת אמן בעצמו

הגמרא במסכת שבת מספרת:

”רבי עקיבא הויה ליה ברתא, אמרי ליה כלדאי, ההוא יומא דעיילה לבי גננא טריק לה חיויא ומיתא. הוה דאיגא אמילתא טובא. ההוא יומא שקלתא למכבנתא, דצתא בגודא איתרמי איתיב בעיניה דחיויא. לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חיויא בתרה. אמר לה אבוה מאי עבדת, אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבבא והווי טרידי כולי עלמא בסעודתא וליכא דשמעיה, קאימנא שקלתי לריסתנאי דיהבית לי, יהביתיה ניהליה, אמר לה מצוה עבדת, נפק רבי עקיבא ודרש וצדקה תציל ממוות.”²

(תרגום מקוצר של הגמרא: לרבי עקיבא הייתה בת. אמרו לו החוזים בכוכבים שבליל חופתה היא תמות. ר”ע דאג מעניין זה מאד. בליל חופתה נעצה את סיכת ראשה בכותל בעינו של נחש. למחרת שאל אותה אביה: פתי מה עשית? והיא השיבה שבשעת הסעודה דפק עני בדלת ורק היא שמעה אותו והיא הביאה לו את המנה שהוא נתן לה. יצא ר”ע ואמר ‘וצדקה תציל ממוות’)

השאלות: איפה היה רבי עקיבא בליל חופתה של בתו? מדוע הוא השאיר אותה לבד עם הנחש? מדוע הוא לא נתן לה כסף לצדקה על מנת שתנצל, והרי פסוק מפורש הוא במשלי: “וצדקה תציל ממוות”?

² קנו ע”ב

על מנת לענות על השאלות הללו, נראה תחילה כיצד התבונן הרב נריה זצ"ל במערכת היחסים המיוחדת של יעקב אבינו עם בנו יוסף.

התורה איננה חוסכת במילים כדי לתאר את גודל הניסיון שיוסף היה נתון בו. אשת פוטיפר מנסה לפתות אותו: "ויהי כדברה אליו יום יום". הניסיון מגיע לשיאו כאשר היא מוצאת יום שאין איש בבית, תופסת את יוסף בבגדו והוא בורח על נפשו. הגמרא מספרת:

"תנא דבי ר' ישמעאל אותו היום, יום חגם היה, הלכו כולם לבית עבודת כוכבים שלהם והיא אמרה להן חולה אני, אין לי יום שנזקק לי יוסף כיום הזה, ותתפשהו בבגדו לאמור שכבה עמי. באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף! עתידין אחיך שיכתבו על אבני האפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם?"³

הרב נריה מבאר את הגמרא:

"כיצד הצליח יוסף לשמור את עצמו בְּניסיון כה קשה ומתמשך? חז"ל גילו לנו את נתיבו של יוסף בְּניסיון הקשה שנוסה באשת פוטיפר. 'באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון'. היא שחיזקה אותו בניסיונותיו לא רק באותה שעה. הוא שיווה לנגד עיניו דיוקן אבא בהיותו במצרים ובצאתו על ארץ מצרים"⁴.

3 סוטה לו ע"ב

4 'נר למאור' עמ' 139

כיצד למד הרב נריה את הגמרא? בגמרא כתוב שיעקב אמר ליוסף שאם הוא יעשה את המעשה הזה הוא יפלט מעם ישראל: "רצונך שימחה שמך מביניהם?" ואילו הרב נריה אינו מדגיש את הנקודה הזו: "באותה שעה באתה דיוקנו של יעקב ונראתה לו בחלון". וזהו!

הרב נריה אינו מביא כלל את דברי יעקב אבינו ליוסף. כלומר, בעומק הבנתו החינוכית של הרב נריה, בעת משבר זה לא העיקר, זה לא הנושא - דרשות רוחניות ומוסריות, העיקר - אומר יעקב ליוסף: 'בני! אני כאן, אני איתך, אני לא עוזב אותך!'.
א

כאן מגלה לנו הרב נריה את סוד הצלחתו החינוכית של יעקב אבינו. גם במצבים הקשים והמסובכים ביותר, יוסף הרגיש שאביו איתו, זה נתן לו את הכח לשרוד, זה נתן לו את הכח להחזיק מעמד. מתוך שיעקב אבינו האמין בטוהרתו של יוסף, יוסף האמין בעצמו והתעלה, עד שלבסוף הוא היחיד מבין האחים שנקרא 'יוסף הצדיק' ואף זכה לברכת: "בך יברך ישראל לאמור, ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה".

הרב נריה היה אומן הסיפור. הוא היה מתאר בלשונו הציורית שכעבור שנים שאל יעקב אבינו את יוסף: 'יוסף בני תגיד לי את האמת, איך החזקת מעמד בניסיון של אשת פוטיפר? איך החזקת מעמד כשהיית ממש לבד?' ענה לו יוסף: 'אבא, תדע לך שלרגע אחד לא הרגשתי שאני לבד. כל הזמן הרגשתי שאתה איתי ובזכות זה החזקתי מעמד'.
א

הנקודה המרכזית שעולה לנו מכאן, שלא נטעה לחשוב שאם הנערים מתפקדים היטב כשהם לידנו, זו ערובה שגם אחר כך הכל יהיה בסדר. רוב הניסיונות שלהם עוד לפניהם, ואז אנחנו כבר לא נהיה שם.

צריך לבנות את כוחות הנפש העצמיים של הנער. זה הנושא - את היכולת שלו, את הגבורה שלו. התנהגות טובה של ילד איננה בהכרח ביטוי לעצמיותו, אלא לצורך שלו לרצות את הוריו מכל מיני סיבות, אבל באמת זה עדיין לא הוא.

”אלו היו הפאות של אבא שלי”. כאן נספר סיפור מופלא:
”בן למשפחה תורנית, שהוריו גידלו אותו באווירה של קדושה וטהרה, בנערותו יצא לדרך ארוכה של חיפוש עצמי, שבמהלכה הוא נטש הכל, הוריד את הכיפה וגזז את פאותיו. כעבור שנים הוא חזר לאיתן הדרך. לאחר זמן, פגש בו חבר וראה אותו עם כיפה ופאות קצרות. לשאלתו ענה: כשהייתי ילד, היו לי את הפאות של אבא שלי. עכשיו, הפאות אולי קצרות יותר - אבל אלו הן הפאות שלי.”⁵
ועכשיו אפשר לחזור לסיפור במסכת שבת ולענות על השאלות ששאלנו: איפה היה רבי עקיבא בליל חופתה של בתו ומדוע הוא לא נתן לה כסף לצדקה? ר”ע ידע שיש גזירה משמים כמה שנים צריכה בתו לחיות. אבל הוא גם ידע שיש בכוחם של מצוות ומעשים טובים לבטל את הגזירה.

5 מתוך החוברת 'חינוך בגיל הנעורים לאור משנתו של הרב נריה' עמ' 43.

אם כן, משך שנות ילדותה של בתו, השקיע ר"ע בקשר איתה: "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה". אם היא הייתה נותנת באותו לילה כסף של אביה, זה לא היה משנה את הגזירה, לצורך העניין זה הפאות של אבא שלה, היא צריכה להיות כזו, שכל כך תחיה את עניין החסד, עד שבביל חופתה היא תשמע את העני - ואכן זה מה קרה והיא ניצלה.

בודאי ר"ע היה שם. הוא כל כולו היה שם. הוא היה שם בעומק פנימיותה של בתו, בעומק נשמתה. בתמיכה מלווה, תמיכה מכבדת, שלא חונקת, שנותנת מקום. בתו של ר"ע אומרת לאביה: "נתתי לעני את המנה שנתת לי". היא מודעת לכך שכל מה שיש לה היא קבלה מאביה. זהו האמון שאנו נותנים בנערים ובנערות ואז הם עומדים בניסיון, כי אלו כבר לא הפאות של הוריהם אלא הפאות שלהם עצמם, זו כבר לא הצגה, אלא הם-הם ממש.

ב. האמון - שורש הסבלנות

הרב נריה שואל מדוע נמשלו דברי תורה למטר, והוא משיב שכשם שהשפעת המטר איננה ניכרת מיד, כך השפעתם של דברי תורה ניכרת רק לאחר זמן, וז"ל בביאור הפסוק בפרשת האזינו - "יערוף כמטר לקחי, תיזל כטל אמרתי":
"... כך הדבר בלימוד תורה ואף בעבודת החינוך. פעמים שאתה מוריד מטר של דברי תורה ומוסר ונדמה שהדברים נעלמו ואינם, שום שינוי לא חל, דבר לא זז אצל התלמידים. והנה אחרי זמן רב, ואפילו חודשים ושנים, מתברר שהדברים לא יצאו לבטלה. הם פעלו את פעולתם באיטיות וביסודיות, והניבו פרי משובח".⁶

כך גם בענייננו, את התוצאות של האמון שלנו בנער נראה רק אחרי זמן, לפעמים אחרי שנים. אין הצלחות מיידיות. האמון הוא כח מצמיח, וכשם שלעץ יש את קצב הצמיחה שלו, ואם ננסה לזרז את התהליך יגרם נזק לעץ, כך גם לנפש הנער יש קצב צמיחה משלה. המעבר בין הפאות שלנו לפאות שלו לוקח זמן.

ה'שפת אמת' אומר בשם הזוה"ק: רק כאשר אדם קשור בחבל חזק הוא יכול לרדת לבור עמוק.⁷ צריך לדעת שאנחנו החבל של הילדים שלנו, וכאשר הם נמצאים בבור עמוק, הם צריכים אותנו מאד מאד, ואם ח"ו נקרע החבל, אם נשבר האמון בינינו, הסכנה שלהם בבור גדולה מאד. כל מריבה, כל מתח,

6 'נר למאור' עמ' 472

7 פרשת 'ויצא' תרל"ה

כל קפיידא, קורעים עוד נימה אחת מהחבל. לצערנו יש מצבים שהחבל המחבר בין הורים לילדיהם ובין מחנכים לתלמידיהם נקרע לגמרי.

הדבר המסוכן ביותר הוא כאשר מתרופף האמון בין הנערים לבינינו, או חלילה נשבר האמון לגמרי. קשה מאד לשקם אותו אחר כך. לפעמים צריך לשלם מחיר יקר ומייסר של סבלנות והמתנה עד שהנער יוכל לקבל את עזרתנו ולצאת מהמקום בו הוא נמצא.

המהר"ל אומר דבר עמוק מאד. רבותינו ז"ל היו בקיאים מאד בתורת הנפש, ודברים שהפסיכולוגיה המודרנית מגלה רק עכשיו, היו ידועים להם בכל עומקם, וכך הוא כותב:
"אם יקח אדם לוח אחד של עץ ויניחנו על הנהר לעבור על הנהר מן הקצה אל הקצה, קרוב הוא אל הנפילה כאשר יעבור עליו. ואם הוא מונח על הארץ, לא היה נשמט רגליו ממנו, וזה בשביל כי המחשבה שמחשיב על הנפילה פועל באדם".⁸

כאשר הנער נמצא בהתמודדות ובניסיון, הדבר החשוב ביותר הוא שהסובבים אותו ישדרו בטחון מוחלט ביכולת שלו להתגבר ולצאת מהקושי שהוא נתון בו. אם חלילה, ההורים או המחנכים מבוהלים, משדרים חוסר ודאות ביכולת של הנער להתמודד ולהתגבר, רוב הסיכויים שהוא יפול.

8 חידושי אגדות בבא מציעא לג ע"א

סבלנות הנער כלפי עצמו. ראינו שמקור הסבלנות שלנו לתהליכים ארוכי טווח, הוא האמון המוחלט שלנו בסגולת נשמתו של הנער. הסבלנות שלנו כלפיו מולידה אף אצלו סבלנות כלפי עצמו. המידה הזו נדרשת מאד בעבודת ה' של כל אדם. יש לנער מתבגר יעדים רבים שהוא חפץ להגיע אליהם, והדרך לשם ארוכה מאד, רצופת עליות ומורדות.

עיקר הסכנה המרחפת מעליו היא סכנת היאוש, התסכול, רפיון הידיים. כאשר יש לנו סבלנות כלפיו, הוא מגלה סבלנות כלפי עצמו, הוא לומד לא לדון את עצמו ברותחין ומבין שהבניין נבנה אט-אט, בסבלנות גדולה. לעיתים הבחור נמצא בתקופה מאירה מאד ושמח מאד ולעיתים לא הולך לו, אין לו מצב רוח, נגמר לו החשק.

כל דף גמרא, כל השכמה בבוקר לתפילה, כל מעשה חסד, כל ויתור בין אדם לחברו, דורשים הרבה סבלנות ואורך רוח עד שקונים אותם קניין גמור. סבלנות זו תוליד עם השנים גם סבלנות כלפי הסובבים אותו, תכונה שתעמוד לו בעתיד בכל מכלול חיי המשפחה והחברה שלו.

וכל זה אנחנו לומדים מהקב"ה. חז"ל מספרים לנו על סבלנותו של הקב"ה בשעה שהוא ברא את האדם וז"ל:
"אמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש הקב"ה לבראות את האדם ברא כת של מלאכי השרת. אמר להם רצונכם נעשה אדם בצלמנו, אמרו לפניו רבש"ע מה מעשיו? אמר להן כך וכך. (לא הסתיר מהם שיש לו גם מעשים מקולקלים) אמרו

לפניו רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו בן אדם כי תפקדנו. הושיט
אצבעו קטנה ביניהם ושרפם, וכן כת שניה. כת שלישית
(שראתה מה נעשה לשתִי הכתות הראשונות) אמרו לפניו
רבש"ע ראשונים שאמרו לפניך מה הועילו, כל העולם כולו
שלך הוא, כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה. כיון
שהגיע לאנשי המבול ואנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין,
אמרו לפניו רבש"ע לא יפה אמרו ראשונים לפניך? אמר להן,
עד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול".⁹

מבאר המהרש"א מה הייתה תשובתו של הקב"ה למלאכי
השרת. מה יש בפסוק שמצדיק את בריאת האדם וז"ל: "אמר
להם, עד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול, ר"ל עד יום מתן
תורה, שהיה הקב"ה כזקן מלא רחמים וכשיבה, יושב בישיבה".
כלומר, הקב"ה בורא את האדם מתוך אמון מוחלט שישראל
יקבלו תורה ויתקנו את האנושות כולה. היום, אלפי שנים אחרי
מתן תורה, התורה חקוקה על לוח לבנו, התורה חקוקה על לוח
לבם של נערינו ונערותינו, לא צריך לחדש דבר, אלא להיות
שותפים להוציא אל הפועל את כל הטוב שיש בתוכם.

קוצר פירות אחרי שנים

כאן המקום להביא סיפור מופלא על סבלנותו החינוכית של
הרב נריה זצ"ל:¹⁰ מספר הרב יצחק נריה, נכדו של הרב נריה:
ביום הזיכרון לרב נריה זצ"ל, ב"ט בכסלו תשע"א, חמש עשרה
שנה לאחר פטירתו, התכנסנו מספר בני משפחה, דקות אחדות

⁹ סנהדרין לח ע"ב

¹⁰ חוברת 'החינוך בגיל הנעורים לאור משנתו של הרב נריה' עמ' 86

לפני שהתאסף הציבור כולו, כדי לומר פרקי תהילים על קברו של הרב.

בבואנו למקום, ראינו שני אנשים לא מוכרים, שאף הם, כנראה, באו להתייחד עם זכרו של הרב לפני שיתאסף ציבור גדול. התחלנו באמירת פרקי תהילים. והנה, מיד כשהתאסף מניין אנשים, פתח אחד מהשניים ואמר:

"באנו במיוחד היום כדי לבקש סליחה מהרב נריה בנוכחות מניין אנשים". הוסיף ואמר: "אני שימשתי כרב פורים בישיבה לפני למעלה מעשרים שנה, וחברי היה סגני. מתוך משובת נעורים שהייתה בנו, פגענו ברב ולא נהגנו בו כראוי. אז, הרב הבליג ולא הגיב, ועתה, כעבור עשרים שנה, אנו מבקשים את סליחתו בפניכם". אמרו, הוסיפו להתפלל מעט, ונעלמו."

בני המשפחה שנכחו באותו מעמד נותרו המומים. רק מי שמחנך בעצמו יודע את עוצמתן של פגיעות אלו. אתה משקיע שעות בתלמיד, בעוד הוא כלל אינו מודע לכך. אתה מייחל ומתפלל להצלחתו, והנה בא פורים אחד, וכביכול הורס את הכל. מחנכים רבים נשברים מהתנהגות כזו. הם תוהים ושואלים: למה? מה קרה לו? למה הוא משפיל את עצמו ואותנו?

מי שאינו מאמין בעם ישראל ובסגולתו, עלול להיחלש ולהתייאש, אבל מחנך בעל עין טובה יודע שהאמת - גם אם ייקח זמן - בסוף תנצח. זה יכול לקחת שנה או שנתיים,

11 עיין או"ח סימן תר"ו

ולפעמים חמש עשרה או עשרים שנה, אבל אז, כאילו פתאום ובלי התראה מראש, הכול צף, הכול מתעורר. האמת שלמד אותו תלמיד מציפה את לבו, מבעירה בו ניצוץ נשמתי, וגורמת לו, בהיותו בן ארבעים, להתנצל על מה שהוא עשה כשהיה בן שבע עשרה.

הרב נריה זצ"ל האמין בתלמידיו. הוא ידע לראות למרחוק. הוא לא התרשם מהחיצוניות, מהקליפות בהן מכוסים בני הנעורים המחוספסים, אלא מהקדושה שנמצאת עמוק בפנים, בנשמה.

הרב נריה קצר את פירות חינוכו, אף עשרים שנה לאחר פטירתו! האמונה בה' היא היסוד לשלוות נפשנו. אמונה בריבוננו של עולם, אמונת עתנו, העת הזו, אמונה בעצמנו, שנבחרנו לשליחות זו ואנו מסוגלים לה, בבחינת "דוכתא דמשה ואהרן לא זכו, אנחנו זכינו".

ג. האמון -

הוא מקור הכח לנער במצבים משבריים

הרב נריה מוסיף לברר את יחסו המיוחד של יעקב אבינו לבנו יוסף:

"הוסיפה התורה, שלמרות הכל - סיפורי הדיבה, החלומות והמתח - 'ישראל אהב את יוסף מכל בניו... ועשה לו כתונת פסים'. משגילה יוסף בעצמו תכונה של הקפדה על יופי חיצוני, בדק את עצמו אם תכונה זו איננה נובעת מנטייה לחיצוניות. משעמד על כך שהוא נקי מהתהדרות שלילית מסוג זה, הכיר שזהו טוב טעם פנימי, שוב לא ניסה כלל

לדכא את רגשותיו. אף יעקב אבינו שהבין וידע יפה את טיבו של בן זקונים זה, את מעלותיו הפנימיות וכוחותיו הצפונים, השלים את התמונה הנאה וההופעה המרשימה של השערות המסולסלות על ידי כתונת פסים - כמסכים ואומר: אם זו דרכך בני, לך בה, וה' יצליחך!¹²

הרב נריה אומר כאן דבר פלא: "יעקב אבינו השלים את התמונה הנאה וההופעה המרשימה של השערות המסולסלות על ידי כתונת פסים". כאשר הבן מתחיל לסלסל בשערו, זהו מצב משברי. אתה לא יודע בדיוק מה עובר עליו. כיצד נהג יעקב אבינו? הוא נתן אמון מוחלט בסגולת נשמתו הטהורה של יוסף, הוא היה מסוגל לחדור מעבר לחיצוניות, מה שהאחים לא היו מסוגלים להבין וכך הוא הציל את יוסף.

מהו מצב משברי? מצב משברי הוא כאשר אני מגלה בהפתעה גמורה שהבן שלי איננו מתפקד בתחום מסוים. זה יכול להיות בעניינים לימודיים, פתאום לא מתחשק לו ללמוד, הוא לא רוצה לחזור לשיבה. מה קרה? עד עכשיו הוא היה מצוין בכל, פתאום רפיון מוחלט. היה קם בין עשרה ראשונים לתפילה ועכשיו בקושי קם למניין האחרון. ואין עם מי לדבר, הוא לא משתף, לא מוכן לספר מה עובר עליו. או שנודע לנו משהו שקשור ליראת שמים כמו ענייני צניעות.

ברגע משברי הנער צריך אותנו מאד מאד. לא כמבקרים אלא כתומכים ונותנים כח לצאת מהמשבר. הנטייה שלנו כהורים

12 'נר למאור' עמ' 131

וכמחנכים במצב משברי הוא להוכיח, לדחות בשתי ידיים את הילד עד שישוב למקום שאנו מצפים ממנו. לאמיתו של דבר, זה הזמן שהוא זקוק יותר מכל לימין מקרבת ומחבקת.

ימין מקרבת. יש סיפור מופלא על הרב אלישיב זצ"ל: "אברך אחד שנתבקש לתפקיד הוראה בא לפני רבנו ושאל כיצד יהיה מחנך טוב. ענהו רבנו: יש לכך שלושה דרכים: ימין מקרבת, ימין מקרבת וימין מקרבת. אבל יש גם שמאל דוחה! העיר האברך. אכן, ענה רבנו, אחת ליובל שנים אין ברירה וחייבים להשתמש בשמאל דוחה ומיד להמשיך בימין מקרבת".¹³

היום ההנהגה עם בני הנוער היא ימין מקרבת ועוד פעם ימין מקרבת ועוד פעם ימין מקרבת. לעיתים רחוקות, אנחנו משתמשים בשמאל דוחה. כאשר הילד נמצא במשבר, הוא צריך לקבל כוחות כדי לצאת ממנו. בדרך כלל הוא מיואש מעצמו, מתוסכל, ובמצב כזה הוא לא מוצא כוחות בתוככי נפשו לצאת מהמקום בו הוא נמצא.

אהבה שאינה תלויה בציצית

מספר ראש ישיבה שהיה ר"מ בישיבת 'כפר-הרואה' שנים רבות ודרכו של הרב נריה נר לרגליו:

"נתקבלתי לתפקיד ראש ישיבה, בישיבה שבה יחסי ראש הישיבה ותלמידיו היו שונים מן היחס האבהי והמלטף אותו הורגלתי לראות אצל הרב נריה. עם כניסתי לתפקיד, הנחתי

13 הגדה של פסח, 'ישא ברכה' עמ' 126

את ידי דרך חיבה ומבלי משים על כתפו של אחד התלמידים מבני הישיבה. להפתעתי חוורו פני התלמיד. נבוך ומתנצל פנה אלי ואמר: 'הרב יש לי ציצית... יש לי ציצית'. פתאום תפסתי מה רב השוני בין ראש הישיבה שלי, המניח ידו על כתף תלמידו דרך חיבה וקרוב ובין התדמית של ראש ישיבה שהנחת ידו על כתף תלמידו משמעות מאיימת אחת ויחידה לה: בדיקה בציציותו"¹⁴.

הרב נריה חידש חידוש, שאחרי שמבינים אותו, הוא אינו חידוש כלל ואדרבא צריך להיות מובן מאליו: אתה לא אוהב תלמיד בגלל שיש לו ציצית, ואתה לא אוהב תלמיד כדי שילבש ציצית. החידוש בהנהגתו של הרב נריה הוא בכך, שאכן עמדה זו סותרת תנועת נפש טבעית שלנו כמחנכים וכהורים. המציאות מלמדת, שהתלמידים שמתפקדים היטב, זוכים ליותר יחס של קרבה וחום, בעוד שמצד האמת, אלו המתקשים לתפקד, הם אלו אשר זקוקים יותר מכל ליחס מלבב ומחבק.

זהו תפקידנו - אנחנו ההורים והמחנכים, לשדר לנערים אמון ואהבה שיעמיקו את האמון שלהם בעצמם. האהבה והאמון בנער משדרים לו: 'אתה מסוגל, אתה תצא מזה. שבע יפול צדיק וקם'. בתת-הכרתו הוא אומר לעצמו: אם אבא ואמא מאמינים בי, אם המחנך שלי מאמין בי, סימן שאני יכול, ואז הוא מגייס משאבי נפש לעבודה ויוצא ממצבו.

הרב מסביר מה תפקידן של הירידות והנפילות. כאשר יש ירידה, היא נועדה לגדל אותנו למדרגה עליונה יותר ממה

14 'נר למאור' הגדה של פסח, עמ' 62

שהיינו לפני כן. להוציא מרגליות מהמצב הקודם ולצעוד איתן מחדש אל היעד הבא.¹⁵ בודאי לכל אחד, לכל נער, יש עליות וירידות. זהו סדר העולם, אי אפשר להימלט מזה. גם לנערים שלנו יש תקופות של אור ותקופות של חושך.

זאת העבודה שלנו בישיבה - בניין אישיות של בן תורה. בראש ובראשונה בישיבה לומדים תורה ועמלים בתורה, אבל הישיבה איננה רק מקום להקניית ידע, כי אם מקום שבונה אישיות של בן תורה, נער עם נפש בריאה, חסונה, גיבורה.

ועוד נקודה: אנחנו ההורים והמחנכים מתגדלים. כמבוגרים קשה לנו מאד להשתנות. אנחנו מקובעים ואפילו מעט התייאשנו מהאפשרות להשתנות באמת. למדנו להשלים עם מה שאנחנו ולקבל את עצמנו כמו שאנחנו. יש סוג כזה של מנגנון הגנה תת-הכרתי שאינו מאפשר לנו להיפתח וזאת כדי לא ליפול. הפתיחות הזו טומנת בחובה סיכויים גדולים, אבל רוב האנשים מכריעים, גם אם לא במודע, להישאר כמות שהם.

והנה באים הנערים והנערות ואינם נותנים לנו מנוחה. בעצם, הם אומרים לנו: 'תמשיכו לנוע קדימה, אל תישארו באותו מקום'. אי אפשר לעסוק בחינוך בני נוער בדורנו ולהישאר באותו מקום, זה נועד לכישלון, להסתבכויות ועוגמת נפש לכולם.

אבל כשאנחנו מבינים שתפקידנו הוא להתחדש במחשבות רעננות, יכולות נפש תוססות, אז הקשר עם בני הנוער

15 אורות הקודש ח"ג עמ' רנב

הופך לחוויה מרוממת ומרעננת הפועלת עלינו מהפכה של התחדשות והתרעננות. זו עיקר הברכה של החינוך בגיל הנעורים. וכ"כ הרב זצ"ל:

"וזהו אשרנו, שאנו מקושרים אל החינוך הילדותי בצורת תרבותנו. הקשר הזה לבדו הוא כבר עושה בנו הרושם של התקשרות עם הילדות, עם תמימותה, ואיזה זרם של תמימות עובר גם כן עלינו ומזדלף בקרבנו להפיג על ידו את זוהמת הערמימות שנמסכה בנו בבגרותנו. אשרי מי שיונק מלשד הילדות גם בהיותו איש, גם בזקנותו"¹⁶.

שאלה: מדוע רחל, אשתו של רבי עקיבא אינה מוזכרת בסיפור?

איפה הייתה רחל אשתו של רבי עקיבא בליל חופתה של בתה? מדוע היא איננה מוזכרת בסיפור כל כך משמעותי בחיי המשפחה? כדי לענות על שאלה זו נחזור לתחילת דרכו של רבי עקיבא. רבותינו ז"ל מספרים שכאשר ר"ע הלך ללמוד תורה, בשלב מסויים הוא נטש את בית המדרש והתיישב ליד באר מים ושם הוא פגש אנשים שעודדו אותו וחיזקו את רוחו והוא אמר לעצמו: ומה המים הללו שרפים הם, יש בכוחם לחקוק את הסלע, דברי תורה שקשים כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם, וחזר ללמוד תורה.¹⁷

גם כאן יש לשאול היכן הייתה רחל? רבי עקיבא במשבר! איך את עוזבת אותו לבד? והתשובה: רחל יודעת היטב מי הוא

16 שמונה קבצים ז רה
17 אבות דרבי נתן, פרק ו'

רבי עקיבא. היא מכירה אותו, את סגולותיו, את מעלותיו. היא ראתה שהוא צנוע ומעולה.¹⁸ רחל עומדת בטוחה, ניצבת באמונה שלמה ביכולת של בעלה להתגבר על המצב המשברי ולהתקדם הלאה.

כמו טיפות המים, צעד קטן ועוד צעד קטן ועוד צעד קטן. היא לא מאיצה בו. היא יודעת שהדבר לוקח זמן ויש לה סבלנות. היא מלאת ביטחון בבעלה. היא איננה מתקשרת כל רגע: 'מה נשמע? מה המצב? חזרת כבר לבית המדרש?' מבוהלת, מפוחדת, מיואשת. בודאי שלא! כעבור עשרים וארבע שנים יחזור רבי עקיבא עם עשרים וארבעה אלף תלמידים ויאמר: 'שלי ושלכם שלה הוא'.¹⁹ אין הכוונה רק שהיא אפשרה לו ללמוד תורה, אלא היא עשתה אותו רבי עקיבא.

וכאן אנחנו מגיעים לתפקיד של האמא.

כאשר יש מצב משברי בבית, לעיתים קרובות האבא נכנס ללחץ, מגיב בעצבנות. כאן בא לידי ביטוי התפקיד של אִם הבית, עקרת הבית, "בינה יתרה באשה". יש לה את הכישרון, את "חכמת נשים בנתה ביתה", של אמונה, של קרבת אלוקים, של בטחון בה'.

לא בכדי אמרו חז"ל: "בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים". כאשר הבעלים הרימו ידיים, כאשר נגמר להם הכח, באו הנשים ונתנו להם כח. נשים צדקניות היו מובטחות שה'

18 כתובות סב ע"ב

19 כתובות סג ע"א

עושה לעם ישראל ניסים ולקחו תופים לשיר ולרקוד איתם.
האמא נותנת כח לכולם.
לכן חז"ל אינם מספרים כלל איפה הייתה האמא בליל החופה.
האמא נמצאת במעטפת, היא מקרינה מרחוק, היא יוצרת
את האטמוספירה הנעימה בבית ונותנת כח לכולם להתקדם.
האמא יוצרת אורה של בית חם, מאיר, בטוח, מוגן, בית ש'כיף'
לחזור אליו.

האמא איננה מוזכרת אבל היא מאד פעילה, מאד נוכחת, מאד
משמעותית. לא יכתבו עליה בעיתון ולא ידברו עליה בחדשות.
אבל היא זו שמחזיקה את כולם ונושאת את כולם על כפות
ידיה.

ידע רבי עקיבא לומר לאלפי תלמידיו ולדורות הבאים: 'שלי
ושלכם שלה הוא'. הגיבורה הגדולה של הסיפור, הגיבורה
האמיתית של הסיפור, זו רחל שלא דברו עליה מילה ולא כתבו
עליה מילה.

וזו הסיבה שהביא הרב נריה את הירושלמי המופלא,²⁰ שגם את
דמות דיוקנה של אמו ראה יוסף, ויחד - האב והאם נתנו לו כח
לעמוד בניסיון הקשה של אשת פוטיפר.

"שלושה שותפין הן באדם: הקב"ה, אביו ואמו"²¹

20 "אמר ר' אבין אף איקונין של רחל ראה" (הוריות פ"ב ה"ה) 'נר
למאור' עמ' 139
21 קידושין ל ע"ב

שאלה אחרונה: מדוע הקב"ה אינו מוזכר בסיפור? איפה היה הקב"ה בליל החופה? מדוע הוא השאיר את הילדה לבד עם הנחש? וכי גורלו של האדם מוכתב ע"י החוזים בכוכבים? מדוע רבי עקיבא וגדולי הדור לא שמעו את העניי? היכן הם היו? כדי לענות על השאלה הזו נחזור עשרות שנים לאחור, עוד לפני שרבי עקיבא הלך ללמוד תורה, מיד לאחר חתונתו עם רחל. הגמרא מספרת שלאחר שרחל נישאה לרבי עקיבא, אביה - כלבא שבוע, מגדולי העשירים שבאותה תקופה, הדיר אותה מכל נכסיו.²²

מספרת הגמרא שרבי עקיבא ורחל הלכו לישון במחסן של תבן משום שלא היו להם אפילו כרים וכסתות ולכן שכבו על גבי התבן, ובבוקר היה רבי עקיבא מלקט את התבן משערו (וי"א משערותיה של אשתו).

הגמרא מספרת דבר פלא, אליהו הנביא נגלה להם בדמות אדם עני ופנה אליהם ואמר: 'אשתי ילדה ואין לי אפילו מעט תבן להשכיב אותה ואת התינוק, אולי אתם מוכנים לתת לי מעט תבן'.

הראשונים במקום אומרים, שהקב"ה שלח להם את אליהו הנביא כדי לעשות להם מעט נחת רוח, שיש עניינים מהם ויש מצבים מסובכים יותר, ושיידעו שתמיד, בכל מצב, יש לך אפשרות לתת למישהו אחר. ומיד אמרה רחל לרבי עקיבא: 'לך ללמוד תורה'.

---

22 נדרים נ ע"א

רצה הקב"ה שיהיה להם את הכוחות למשימה שלהם. ידע הקב"ה מי עתיד לצמוח כאן, רבי עקיבא שכל התורה כולה אליבא דרבי עקיבא, ולכן חיזק אותם ושלח להם את אליהו הנביא. והנה גם אצלנו בגמרא כתוב: "קא קרי אבבא", בשני המקרים כתוב שהעני קרא בפתח הבית.

שאלנו האם הקב"ה לא היה שם?

תשובה: בודאי הוא היה שם. "ולא ידח ממנו נידח". וכך כותב הנתיבות שלום שכאשר גוזרים על אדם גזירה, מְזַמְנִים לו משמים מעשה חסד כדי שינצל.²³ משום כך, יש מי שפירש שהעני הזה בסעודה, היה אליהו הנביא, שנשלח ע"י הקב"ה כדי להציל את הילדה, ולכן לא בא לצד הרבנים, אלא לצד שלה, וצעק אני רעב, אנא תנו לי פרוסת לחם, ואף אחד לא שמע אותו, רק הכלה שמעה ונתנה לו את המנה שהיא קבלה מאביה ולכן היא ניצלה, כי 'צדקה תציל ממוות'. היא הייתה במדרגה המופלאה הזו, וכיון שהעניקה לעני חיים, משמים נתנו לה חיים.

בעבודתנו החינוכית, אנחנו חמושים בבטחון ואמונה - הקב"ה איתנו. הקב"ה עם הנערים והנערות שלנו. אמרו חז"ל: "שלושה שותפים לו לאדם, הקב"ה ואביו ואמו".

יש לנו אמון מוחלט בקב"ה. יש לנו אמון בדור שלנו. נשמות של דור של גאולה. נשמות עם הרבה מאד עוצמות, שנועדו למשימות המיוחדות של דור של גאולה, והנשמות

23 בראשית דף קלו

הללו דורשות מאיתנו - ההורים והמחנכים התנהלות שונה מההתנהלות בדורות עברו.

יש לנו אמון בקב"ה ששלח לנו את הילד המיוחד הזה, לגדלו ולחנכו. צריך לחיות בתחושה: "אל הנער הזה התפללתי". כלומר, אנחנו מלאי אמונה בשי"ת שזו שליחותנו, אנחנו מסוגלים אליה, יש לנו את הכוחות להצליח בה. הרב כותב באגרת שאי אפשר לעסוק בתשובה בדורנו אם לא מביטים אל דברת הקץ המגולה.²⁴ ומכאן נלמד גם לענייני חינוך, שאי אפשר לעסוק באופן נכון בחינוך בני הנוער אם לא מביטים על התקופה והמאפיינים שלה. ושם מוסיף הרב שהקב"ה שולח לדורנו נשמות מיוחדות השייכות באופיין למשימות דור של גאולה.

גדולה אמונתנו בקב"ה שהוא משגיח עלינו, משגיח על הילדים שלנו, נותן לנו את השכל ואת הלב איך לנהוג בהם בדרך הישר שתוביל אותם קדימה, כדי לאפשר להם לעבור את גלי המשברים העומדים לפנייהם ולצעוד קדימה לבניין מפואר.

ד. האמון בנער

מגלה את הקשר שלו-עצמו לתורה

עמל תורה ואהבת תורה

עמל התורה - המאמץ הגדול שעושה האדם לקנותה - הוא הנמצא במרכז העיסוק בתורה בישיבה. מכאן שעיקר עבודת

²⁴ אגרות הראי"ה שע"ח (הובאה בתחילת 'אורות התשובה' הוצאת ישיבת אור עציון)

החינוך בבית המדרש מרוכזת בהכנת הנפש לעמל ומתוך כך בפיתוחו ובשכלולו בריבוי זמן וריבוי העמקה כל אחד כפי כוחו.

ומאיך - היסוד לגדילה בתורה, הוא אהבת התורה. אהבה זו צריכה להתגדל בתוכנו, להיותה מציאות קיימת, עובדתית, מלאת חיים וממלאת חיים. אינו דומה אדם השונה פרקו מתוך הרגל, מתוך כישרון - לבין אדם השונה פרקו מתוך אהבה. בנין אהבת התורה הוא נושא גדול ורחב, כאשר השאלה המרכזית היא כיצד תיבנה בקרבנו ובקרב תלמידינו אהבה זו. מדרגות רבות בעמלה של תורה ומדרגות רבות באהבתה. שאיפת הישיבה היא ליצור תשתית ראשונית לנפש עמלה בתורה שבעבודה רבת שנים, תיבנה אהבת אמת, עמוקה וישרה לתורה.

הרמב"ם אומר בכמה מקומות שלפי הדעת תרבה האהבה. הדבר ודאי נכון גם ביחס לתורה. מתוך עיסוק האדם בתורה הוא לומד אותה, מכיר אותה ומתוך כך נבנית בקרבנו אהבה אליה והוא זוכה עם השנים לראות פרי בעמלו.

וכך כותב הרב קוק זצ"ל:

"למה זה בני יקירי ירפו ידיך, למה תתאונן על חסרון ההתקדמות ועשיית פרי בתלמודך, לא כן בני, לא בדרך מזורגש מתראה פרי השקידה. הנני מלומד מנסיון, כי פעמים רבות יעברו זמן זמנים טובא ואין הלב מרגיש מה שפעל ובמה הוסיף לקח, כשם שאין הילד מרגיש שהוא הולך וגדל. אבל

מפרק לפרק בא חזיון חדש, חדש לגמרי. הידיעות מתלקטות לאט לאט ומצטרפות לחשבון גדול. הלימודים הנרדמים מאד חוזרים וניעורים, וההבנה מתרחבת בהרחבה פנימית, עד שהאדם ההוגה נעשה בריה חדשה בעזה"י וזה יקרך גם אתה חביבי, אל תדאג כלל וכלל...²⁵

וכן כתב החזון אי"ש זצ"ל:
"... העיקר הזה דורש עמל ומלחמה פנימית נגד העצלות בשינון כמה פעמים אף בלי חידוש, ולחזור על אתר כמה פעמים ולדקדק בדברים שאין השכל נהנה מהם בתחילתן ואדרבה מכבידים עליו, אבל העמל הזה הוא עמל התורה אשר כל סגולות לימוד התורה נאמר על עמלה, ואמנם אחר העמל נפתח שער אורה אשר השכל מתענג ללא קץ..."²⁶

אי אפשר להסתפק בלימוד ערכה של תורה ללא העיסוק בסוגיות עצמן וגם להיפך. העמל בתורה הוא המפגש עם עצם התורה ולא רק הלימוד עליה. זו ההיפרות הפנימית של האדם עם עצמו ועם התורה. ככל שהוא לומד יותר, הוא מכיר יותר. ואוהב יותר, ואט-אט היא הופכת להיות תורתו - 'תורה דיליה'.

מתיקות וערבות התורה

ידועים ומפורסמים דברי האור החיים הק':
"... ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא

25 גנזי ראייה ד' עמ' 25

26 אגרות 'חזון איש' אג' ב

יחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".²⁷

וכן כתב הרב נריה זצ"ל:

"במידה שאדם מישראל עמל בתורה נולדת בתוכו אהבה עמוקה למצוות. אהבה זו הופכת את כובד העול למקור תענוג... כיון שמטרת עמלה של תורה היא להוליד אהבת תורה, לכן אנו נושאים תפילה בוקר בוקר: 'והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו' - שיהיו דברי תורה ערבים עלינו - 'מתוקים מדבש ונופת צופים', ואז גם הגוף נכסף לתורה, צמא לדבר ה', והתוצאה היא: ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".²⁸

ואף הגאון הרב גרשון אדלשטיין שליט"א, ראש ישיבת פוניבז' כתב:

"ממה שמבקשים 'והערב נא' מוכח שיש חיוב של מתיקות, ועיקר מצוות תלמוד תורה היא ללמוד מתוך מתיקות והנאה, וכמו שכתב האגלי טל בהקדמתו: כי עיקר מצות לימוד התורה היא להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעים בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה. וכבר כתב כן בחידושי רבי אברהם מן ההר"²⁹ דלא שייך למימר במצוות תלמוד תורה דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו".³⁰

27 פרשת 'כי תבוא' כו יא

28 'נר למאור' עמ' 301

29 נדרים מח

30 דרכי החיזוק, גליון 150 (תשע"ד)

הלקה והליבוב

כותב הרב נריה זצ"ל:

"כי לקח טוב נתתי לכם, תורתִי על תעזובו. המחנך משתדל לשכנע שהלקח שלו הוא טוב וכדאי לקבלו ברצון, אולם לא קל לשכנע דור חדש אשר עדיין לא מסוגל להבחין בטוב שבלקח, אשר עודנו רחוק מדעת טוב. לשם החדרת הלקח הטוב נחוץ גם לב טוב, ורק כשהלקח ניתן ברוח טובה, נובע ובא מתוך לב טוב, אז נפתחים לקראתו לבבות המקבלים. הליבוב הוא המחמם והוא המקרב, ורק לקח של תורה שיש עימו ליבוב הוא שנשאר קבוע בעומק המקבלים, ורק אז מגיעים לסיפא דקרא - 'תורתִי אל תעזבו', כי זאת התורה היא הזכורה לטוב והיא - שגם במבחנים קשים אינה נעזבת."³¹

אומר הרב נריה שתורה שאין בה ליבוב, תורה שהיא רק שכלית, שהיא רק ידיעת דפי הגמרא בלי לב, בלי חוס, בלי אהבה אין ביטחון שהתורה הזאת תישאר חקוקה בלב התלמידים לאורך ימים ושנים. ועוד הוא מוסיף ואומר:

"ולא הקפדן מלמד - פירשו קדמונינו, שהטעם הוא לא רק מפני שהתלמידים מפחדים מפניו ונמנעים מלשאול, אלא גם משום שהקפדן אינו אהוב על תלמידיו, וכל שהמורה אינו אהוב גם תורתו אינה אהובה. לא כן, כשהמורה מלמד בנחת רוח, לא רק שדברי חכמים בנחת נשמעים ותלמידים מרשים לעצמם לשאול ומקשיבים יפה לתשובה, אלא כיון שהמורה אהוב הוא על התלמידים, גם תורתו אהובה. ונוכחנו לדעת

31 חוברת 'הלקה והליבוב' עמ' 21

מהנסיון, שגם ר"ם שלא הצטיין בהסברתו הואיל והיה מסור לתלמידיו ואהוב על ידם, הצליח להקנות להם את סוגיות הגמרא יותר מחברו שהצטיין יותר בהסברתו, אבל לא היה אהוד ואהוב ומקובל על תלמידיו."

הרב לא נותן רק את החוכמה שלו, את השכל שלו, הרב נותן את הלב שלו, וכך אומרת הגמרא: "אנכי - נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית"³². הקב"ה במתן תורה, נתן כביכול את עצמו יחד עם התורה. כך - המלמד צריך לתת את עצמו, את נפשו. זו דרכה של נתינת תורה הנלמדת מהקב"ה בעצמו.

תפילה על אהבת תורה

בברכת התורה אנחנו מתפללים כל יום "והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו...". תפילתנו על דברי התורה שיהיו ערבים ונעימים. התפילה היא חלק מהעבודה של בנין האהבה. התפילה היא תנועת הנפש מלמטה כלפי מעלה, ממילא היא פותחת את אפשרות ההשפעה ההדדית מלמעלה למטה - הופעת התורה בקרבנו. הגמרא אומרת:

"מה יעשה אדם ויחכם, אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה. אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר: כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגי"³³.

32 שבת קה ע"א

33 גדה ע"ב

המהרש"א (שם) כותב שתפילה על לימוד תורה - בכוחה לשנות גם גזירה, כשהיא מופיעה יחד עם העמל, המאמץ הלימודי של האדם וכך בודאי יזכה לקנין תורה, וז"ל:

"ואלו הג' דברים דנקט הכא אמרינן בפרק כל היד שהם תחת הגזירה שמלאך הממונה על ההריון אומר טיפה זו מה תהא עליה חכם או טיפש עשיר או עני... אבל אמרו הכא מה יעשה אדם ויחכם לשנות הגזירה שנגזרה עליו להיות טיפש ואמר שירבה בישיבה וכו' כי בהשתדלות ועסק גדול ע"י סיוע דשמיא בתפילה ובזכויות אפשר לשנות הגזירה..."

מתוך בנין נכון של העיסוק בתורה עם תלמידינו, נבנית אצלם גם אהבת התורה באופן נכון, יותר עמוק ויותר פנימי מאהבה הרגשית לבדה. בנין האהבה לפי בנין הדעת. כעומק ידיעת התורה, ידיעת ערכה של תורה כך עומק האהבה. המשימה הזו מוטלת לפתחנו. בנין אהבת התורה גם כמבוא לעמל וגם כפועל יוצא מהעמל - היא משימת בית המדרש וכל בן תורה החפץ להִבְנֹת על ידי התורה.

משימה זו צריכה להיעשות יחד עם המבואות הנוספים הנדרשים לבנין התורה באומה. בע"ה מתוך ישרות, מתוך בנייה נכונה יצמחו בני תורה בריאים, שמחים בתורתם בכל יום מחדש כיום נתינתה בסיני.

הרב נריה היה אחד מגדולי תלמידי הרב קוק זצ"ל, שלקח את תורתו העיונית והמופשטת של הרב ועשה לה בית יד,

בית אחיזה בליבותיהם של אלפי תלמידיו, עשה ממנה שיטה
חינוכית שלמה שמתאימה לדור.

וכך הוא הסביר את הפסוק בפרשת האזינו:
"זכור ימות עולם - בינו שנות דור ודור. לכל דור שער בינה
משלו. צריך ללמוד ולהבין את מהות הדור ולפנות אליו
בשפתו הוא, בשפת הבינה שלו".³⁴

בבית מדרשנו, אנחנו משתדלים בענוה ובצניעות, בסבלנות
ובאמונת חכמים, ללמוד מדרכו של גדול מחנכי דורנו, שזכה
להעמיד אלפים ורבבות תלמידים. יהי רצון שנזכה אף אנו
לאחוז בשיפולי גלימתו וללכת לאורו.

34 'נר למאור' עמ' 474

הרב בני מאיר

בנין התורה בגיל הנעורים

א. ישיבה

ישיבת שומריה היא מקום אליו מגיעים בחורים החפצים להתגדל בתורה וביראת שמייים, בתיקון המידות, בעבודת התפילה ובכל דבר שבקדושה. בזה עסוקות המחשבות ולשם פונות השאיפות, ועל פי המבט הזה, מתעצבים החיים בישיבה בעזרת ה'.

וכדברי הרב קוק זצ"ל שמטרת החינוך היא לעשות את האדם טוב וישר, וזאת על ידי תלמוד תורה, ואילו הכשרת האדם למלחמת החיים היא מטרה שנייה וטפלה לה. וז"ל הרב:

"מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר. מאז החל אברהם אבינו לקרוא בשם ד', היתה לנו לנחלה, כי כל מה שתהיה מושרשת בליבו של אדם יותר הקריאה בשם ד', כן יגדל טובו ויושרו, ויהיה יותר מאושר לעצמו ולחברה כולה... וכאשר לתכלית השרשת הקריאה בשם ד' בלב ונפש, ביחיד ובאומה בכללה, דרוש תלמוד תורה קבוע משחר טל הילדות של האדם, על כן לקח מקום בראש החינוך הישראלי תלמוד תורה, ודוקא תלמוד תורה ולא ידיעות אחרות, שאין מטרתן כי אם להכשיר את האדם למלחמת החיים ולא לעשותו טוב וישר לפני ד' ואדם". (אגרות הראי"ה קע)

ב. ישיבה לצעירים

גיל הנערות - גיל התיכון, הוא השלב בו מעצב הנער אישיות העומדת בפני עצמה. בפרק זמן זה לנער מותר ואפילו נחוץ לברר את הדרך שבה הוא הולך, לשאול שאלות, להעמיק את אמונתו ודעתו. כאשר בעזרת ה', התהליך נבנה נכון, נבנית אצלו שייכות פנימית לאמונה ולתורה, המביאה אותו לקבל החלטות ולהוסיף ולעלות בדרך הקודש.

כדי לברר ולבחור באמת, זקוק הנער המתבגר לסביבה המשדרת לו שאכן הוא אחראי לחייו ולעולמו, ושראוי הוא לשאת באחריות הזו. כמו כן, זקוק הוא לסביבה השמחה לתת לו את העצמאות ההולכת ונבנית ומאמינה שיצמחו ממנה פירות טובים ומתוקים.

יודעים אנו, כי תהליך ההתבגרות אינו קורה ביום אחד ושלבי הביניים, פעמים רבות מייסרים הן את הנער והן את הוריו ומחנכיו. במיוחד בשלבים אלו דרושה לנער העין הטובה, הסבלנית וארוכת המבט של המחנך וגם האוזן הקשובה והמבינה לסערה המתחוללת לא פעם בנפשו. כמובן דרושים גם ליווי של מבט מבוגר, אחריות ותשומת לב. כאשר זוכים לכל אלו, נולדת שותפות והליכה יד ביד בסלילת הדרך העולה בית-אל.

ג. ישיבה לצעירים שומריה

הבסיס המהווה את המחנה המשותף של חבורת הבחורים בישיבה בשומריה - הוא הרצון לעלות ולגדול בתורה וביראת

שמייים. אין מדובר ברצון של הרמ"ים שמוטל על התלמידים למלא אותו. זהו הרצון של התלמידים. אנחנו לומדים עם התלמידים, מדברים ומשוחחים איתם, כדי לגעת ולגדל את חשק ההתעלות הזה. משום כך, אנחנו נמנעים כמעט לחלוטין מעונשים ואפילו מציונים שיוצרים יותר לחץ חיצוני מאשר תנועת נפש פנימית.

כמובן שתהליך כזה הוא ממושך יותר ודורש מהתלמיד, מההורים ומהרמ"ים יותר אמון ויותר סבלנות. האמון והשיח המשותף על דרך הבניין של עולמו הרוחני של כל אחד מהבחורים, מהווים גם את הבסיס לשיקול הדעת גם ביחס ללימודי החול ובחינות הבגרות והתאמת תכנית ייחודית לכל אחד מתלמידינו.

היום, בשנה השביעית לשיבה, אנחנו יכולים לומר שהמאמץ שווה בהחלט וניתן לראות את פירותיו המתוקים. ברוך ה', אנחנו זוכים לראות בחורים שבונים בתוכם, ביגיעה מרובה - אהבת תורה, עמל תורה, טהרה, תפילה ועוד. הבוגרים שלנו, רובם ככולם, ממשיכים לשיבות גבוהות, כאשר שאיפת הקודש סלולה בליבם, והרצון להתגדל טבוע בהם במטבע של קניין ובחירה.

הישיבה לצעירים שומריה - דרך החינוך

א. התמלאות בקודש בגיל הצעיר

תפקיד הישיבה בגיל הנעורים הוא ליצור בלב הנער קשר נפשי ונשמתי עמוק לתורה ולרצון ה'. אווירת בית המדרש והעיסוק הקבוע בתורה הינם אבני היסוד לעיצוב אישיותו של בן-תורה למשך כל ימי חייו. בישיבה סופג הנער אל תוכו זרמי חיים חיוניים מלאי קדושה וטהרה, ומתמלא בחכמה ובדעת המכוונים את הרצון ואת שאיפות הלב לזיכוך ולהתעלות של האישיות כולה. העשייה החינוכית של הישיבה בשומריה מכוונת כולה למטרה זו.

ב. עמל תורה וקניין תורה

עמל תורה של לימוד עיוני מעמיק, לצד חזרות מרובות, יוצרים את הקישור העמוק לתורה, ומולידים בנפש עונג ואהבה לתורה ולנותן התורה, שיהפכו לחלק מאישיותו של הנער המתבגר.

ג. העונג והשמחה בלימוד התורה

העונג והשמחה בלימוד התורה הינם תנאי הכרחי להפנמת התורה בנפש האדם. העונג והשמחה הנולדים בנפש, מעצם לימוד התורה והעמל בה. זהו תהליך שניצניו נראים כבר בתחילת הדרך, אך את פירותיו הברוכים ניתן יהיה לראות רק לאחר זמן, שכן אלו פירות המופיעים בהדרגה. לכן, נדרשת סבלנות רבה מצד הצוות והיא זו שתוליד סבלנות, אורך רוח ורוגע של הבחורים עצמם כלפי קצב התפתחותם האישי.

ד. שמירה על כוחות הנעורים ופיתוחם

כוחות האדם - אלוקיים הם, ועלינו מוטלת החובה שלא לחנוק אותם. דבר זה נכון תמיד, ובמיוחד בגיל הנעורים. עלינו לדאוג לפיתוחם הטבעי והישר של כוחות החיים של הנער המתבגר, ובוודאי להיזהר

שלא להחליש אותם. המחנכים צריכים להיות מודעים לתהליכים הנפשיים העוברים על הנער בגיל פריחת כוחותיו האישיים. לשם כך, זקוקים הבחורים הצעירים לאווירה משוחררת ונעימה. הישיבה שמה דגש מיוחד על פעילות חברתית וטיולים להתאווררות במשך השנה כולה.

ה. אמון וקשר

האמון בתלמידים מוליד התקשרות עמוקה בין הרב לתלמיד באופן שהנער רואה ברבו בתורה גם מורה דרך בשאלות ובלבטים העולים בתקופה כל כך מכרעת בעיצוב אישיותו. בבואנו לפעול פעולה חינוכית בנפש הנערים, נקראים אנו לגלות עין טובה וסבלנות מרובה ביחס למשוגותיהם, לקצב הצעידה האישי שלהם, לעליות וגם לירידות. אמון זה נדרש כתכונה מרכזית בנפש המחנך והוא מהווה את אבן היסוד בבניין החינוכי של הישיבה. האמון והסבלנות דורשים מרבני הישיבה גם גבורה גדולה: לא ללחוץ, לא לגעור, להאיר פנים, לעודד ולשבח כל אחד מהתלמידים, לפי ייחודו.

ו. בחינות הבגרות

ראשית צמיחת עולמו הרוחני והנפשי של הנער נעשית בבית המדרש. על כן בשנתיים הראשונות יעסוק התלמיד בעיקר בתורה עם מעט לימודי חול אחה"צ.

בכיתות י"א, י"ב, יוקדשו שלושה שיעורים בסוף סדר אחה"צ אשר יכינו את התלמיד לקראת בחינת הבגרות. הניסיון מלמד שהדבר אפשרי.

ז. בוגרים

בוגרי הישיבה ממשיכים לשיבות גבוהות, כל אחד לפי בחירתו והתאמתו האישית ומפארים את שמה של הישיבה. בוגרינו החביבים שומרים על קשר עם הישיבה ובכך משמחים אותנו מאוד.

צוות הישיבה:

- 054-5684855 הרב ראובן נתנאל
ראש הישיבה ור"מ כיתה ט
- 052-3622416 הרב יזהר קאפח
ר"מ כיתה י
- 054-7775077 הרב יהונתן רום
ר"מ כיתה יא, סגן ראש הישיבה
- 054-5580560 הרב בני מאיר
ר"מ כיתה י"ב
- 052-3121586 הרב קובי חייט
ר"מ בקיאות
- 052-8109887 הרב יחזקאל גבאי
רכז לימודי תיכון
- 052-7203055 ר' איתן גולדשטיין
יועץ

